

haneleri semâhanelerinde yaşatılmış ol-
masıdır. Söz konusu plan şeması, Hora-
san bölgesindeki ilk tarikat yapılarına
uygulanan ve XV. yüzyıla kadar yaşatı-
lan kapalı avlulu dört eyvanlı şemadan
da türemiş olabilir. Gaziantep Mevlevî-
hânesi'nin, kökleri İslâm öncesi Türk
mimarisine kadar inen bir ruh birliğini
yaşatan önemli bir eser olduğu söyle-
nebilir.

BİBLİYOGRAFYA :

VGMA, *Defter*, nr. 598/129 (Muharrem 1050
tarihli vakfiye süreti); *Gaziantep Şer'iyye Sicil-
leri*, XIV, 30 (Şâban 1044); XVIII, 102 (Şevval
1056); XXIII, 182 (Muharrem 1066); XXVII, 131;
XXXI, 1017 (Zilkade 1086); CXIV, 271 (Şevval
1168); CXIV, 163 (Safer 1170); CXXXII, 370
(Rebiülevvel 1200); CXLI, 35 (Rebiülevvel 1235);
CLIX, 424 (Receb 1322), 428, 431 (Şâban 1322);
Konya Mevlânâ Müzesi Arşivi, nr. 52/1, 52/2,
52/3 (Muharrem 1050/Nisan 1640), 52/4,
65/6 (1330/1912 tarihli mektup), 65/7; Evli-
ya Çelebi, *Seyahatnâme*, IX, 355-356; II. Ab-
dülhamid Albümleri, IÜ Ktp., nr. 90435/28;
Hikmet Turan Dağlıoğlu, *Gaziantep Meşahirî*,
Gaziantep 1939, s. 12-21; Şakir Sabri Yener,
Gaziantep Kitâbeleri, Gaziantep 1958, s. 29,
59; Cemil Cahit Güzelbey, *Gaziantep Evliyalara*,
Gaziantep 1964, s. 102-104; a.mlf., *Gazian-
tep Camileri Tarihi*, Gaziantep 1992, s. 127-
131; a.mlf., "Gaziantep Büyüklüğü ve Gazi-
antep Meşahirî'ne ek 51: Kâmil Ocak (Dev-
let Bakanı), 1-5", *Sabah Gazetesi*, Gaziantep
18 Temmuz 1981, s. 2; a.mlf., "Gaziantep Bü-
yükleri ve Gaziantep Meşahirî'ne ek 75:
Sancak Beyi Mustafa Ağa, 1-3", a.e., 27-29
Ocak 1982, s. 2; Ara Altun, "Dört Yarım Kub-
beli Cami Plan Şemasının Kaynakları Hak-
kında Görüşler Üzerine", *TKA: Dr. Emel Esin'e*
Armağan, Ankara 1986, s. 1-5; Hasan Yücel,
"Ayıntab Mevlevihânesi", *Toplumsal Tarih*,
sy. 5, İstanbul 1994, s. 43-46 (maddenin yazı-
mında, tekkenin son şeyhi Mustafa Dede'nin
kızı Nezihe Atay ile Mayıs 1993'te yapılan mü-
lâkatta elde edilen bilgilerden de faydalanıl-
mıştır).

BÂRİHÜDÂ TANRIKORUR

GAZİ-KUMUKLAR

(bk. LEKLER).

GAZİMİHAL, Mahmut Ragıp

(1900-1961)

Türk müzikisi eğitimcisi,
araştırmacı, tarihçi ve yazar.

27 Mart 1900 tarihinde İstanbul Şeh-
zadebaşı'nda doğdu. Babası, Harman-
kaya Tekfuru Köse Mihal Bey'in soyun-
dan doktor Yüsus Râgıb Bey, annesi yi-
ne Köse Mihal Bey'in soyundan Mahmud
Nedim Paşa'nın kızı Fethiye Hanım'dır.
Bu sebeple Mahmut Ragıp soyadı kanu-
nu çıkınca Kösemihal soyadını almışsa

da 1940'lı yıllarda soyadını Gazimihal
olarak değiştirmiştir.

Mahmut Ragıp öğrenim hayatına ba-
basının yanında başladı. Çocuklarının
hiçbirini ilk okulda okutmamış olan Yü-
suf Râgıb Bey rüşdiyeye de onları doğ-
rudan kendisi hazırlamıştır. Mahmut
Ragıp bu arada babasından Fransızca
öğrendi. Resmî tahsilinde ilk olarak Ha-
dîka-i Meşveret Rüşdiyesi'ne devam et-
ti. Daha sonra Vefa Sultânisi ve Kumka-
pı'daki Fransız Koleji'nde okudu; on dört
yaşında geçirdiği bir kaza sonucunda
sakatlandığı için uzun süre ayağa kal-
kamadığından öğrenimine ara vermek
zorunda kaldı. Liseyi daha sonra Anka-
ra'da tamamladı. Hastalığının ilk günle-
rinde Rauf Yektâ Bey'in çeşitli mecmua-
larda çıkan yazılarını okumaya başladı.
Ayrıca yabancı ansiklopedilerdeki mü-
sikiyle ilgili maddeleri ve bu arada ünlü
tarihçi Fétis'in *Histoire générale de la
musique* ve *Biographie universelle des
musiciens* adlı eserlerini inceleme im-
kânı buldu.

Metotlu bir müzik tahsilinin ancak
yurt dışında alınabileceğini düşünerek
babasının maddî desteğiyle 1921'de Al-
manya'ya gitti. Berlin'deki Stern Kon-
servatuarı'na girerek burada Isai Bar-
mas'ın nezaretinde yardımcısı Walter
Detlefz'le keman, Jakobi ile armoni ve
piyano, konservatuar müdürü Alexan-
der von Fielitz ile orkestra şefliği ve na-
zariyat, müdür yardımcısı Arthur Will-
ner ile armoni ve Bach estetiği çalış-
tı. Ayrıca ünlü müzik adamları Robert
Lachmann, Curt Sachs, Erich Moritz von
Hornbostel ile tanıştı. Almanya'da bu-
lunduğu dört yıl içinde Berlin kütüpha-
nelerindeki müzikle ilgili dokümanları
inceleme fırsatı buldu. Bu sırada Avru-
pa'daki müzik hareketlerini yakından
takip ediyor, bunlar hakkında yazdığı
makaleleri Türkiye'deki bazı dergi ve
gazetelerde yayımlıyordu. 1925'te Tür-

kiye'ye dönerek çeşitli okullarda müzik
dersi verdi. Bir yıl sonra müzik tahsilini
tamamlamak üzere Paris'e gitti. Burada
Schola Cantorum adlı okulda M. Eugène
Borrel ve eşinin talebesi oldu. Ayrıca Ven-
san Dhendi'nin kompozisyon kurlarını
takip etti; keman, müzik tarihi, armoni
ve kontrpuan çalıştı. 1928'in sonunda
yurda döndü. 1929 yılında İstanbul Kız
Lisesi ve Galatasaray Lisesi'ne müzik ho-
cası tayin edildi. 1932'de Ankara'ya yer-
leşti. Burada Müzik Muallim Mektebi'nde
(Ekim 1936'dan sonra Ankara Devlet
Konservatuarı) keman, müzik nazari-
yatı, opera ve bale tarihi hocalığı yaptı.
Bu arada Gazi Eğitim Enstitüsü Müzik
Bölümü ile Askerî Muzika Meslek Oku-
lu'nda müzik tarihi dersleri verdi. Dev-
let Konservatuarı'ndaki görevinden 1961
yılında kendi isteğiyle emekliye ayrıldı
ve İstanbul'a yerleşti. 13 Aralık 1961'de
vefat etti ve Eyüp'teki Gümüşsuyu Me-
zarlığı'na defnedildi. Ölümünden kısa
bir müddet sonra *Türk Folklor Araş-
tırmaları Dergisi* Mahmut Ragıp Gazi-
mihal adına bir özel sayı yayımlamıştır
(Mart 1962, sy. 152).

Gazimihal, ilk müzik bilgilerini beş
yaşlarında iken aynı zamanda ud ve ke-
man çalan babasından aldı. Daha çok
klasik Türk müzikisi bilgileri çerçe-
vesindeki bu çalışmaların yanı sıra bir
süre Şehzadebaşı'ndaki Müzik-i Osmâ-
nî Cemiyeti'ne devam etti. Kemanı iyice
ilerleterek küçük yaşlarda İstanbul'da
oynanan operetlerin saz takımlarında
yer aldı. Keman icrasındaki başarısı sa-
yesinde zamanla fasılların da aranan
kemancısı oldu. Kemana Türk müzikisi
üslûbu ile başlayan Gazimihal'in, on bir
yaşında çok sesli müzikle tanıştıktan
sonra kendini tamamiyle Batı müzikisi-
ne verdiği söylenebilir. Batı tarzı keman
derslerine Kemânî Yorgi Efendi ile baş-
ladı. Fransız Koleji'nde öğrenci iken Al-
bert Braun'dan metotlu keman dersleri
aldı. Bu arada kompozitör Mercénier ile
nazariyat çalıştı. Keman virtüözlüğü ar-
zusu orta yaşlarda yerini müzik eğitim-
ciliği ve yazarlığına bıraktı. Kemanı bir
daha eline almamak üzere 1935 yılında
terkettikten sonra kendini tamamiyle
müzikolojiye verdi. Gazimihal, her ne ka-
dar Cumhuriyet'in ilk yıllarından itiba-
ren ülkede yerleşmeye başlayan çok ses-
li müzik akımının destekleyicileri arasın-
da yer almışsa da bu tavrı hiçbir zaman
Türk müzikisi düşmanlığına dönüşme-
miştir. Nitekim, "İtrî'nin kârlarını ihmal
etmekle Süleymaniye Camii altına bomba

Mahmut
Ragıp
Gazimihal

koymak arasında hiçbir fark görmüyoruz" diyerek (*Anadolu Türküleri ve Müsiki İstikbâlimiz*, s. 3) Türk müsikisinin sanat seviyesi yüksek tarihi değerlerine sahip çıkılması gerektiğini açıkça belirtmiştir.

Arapça ve Farsça bilmediğinden klasik müsiği nazariyatı eserlerini (edvâr kitapları) inceleme imkânı bulamadığını söyleyen Gazimihal, "klasik Türk müsikisi" veya "edvâr müsikisi" olarak adlandırılan müsikiyi Arap ve İran müsikilerinden ilham alan sanat nazariyeleri olarak nitelendirmiş, bu ortak Şark müsikilerinin ilmî temellerinin de Yunanlılar tarafından atıldığını ileri sürmüştür. Özellikle yabancı kaynaklardan aldığı bu fikri bazı belgelerle çeşitli yazılarında ispat çalışmıştır.

Hayatı boyunca halk müsikilerini araştırmak için büyük çabalar sarfeden Gazimihal'e göre Anadolu'daki halk müsikilerinin kendine has bir yanı vardır ki bu onların Orta Asya'dan gelen halis Türk melodileri olmasından kaynaklanır. Öz Türk ezgilerinin pentatonik çatı üzerinde kurulmuş olduğu fikri bu temele dayandırılmıştır. Paris'teki eğitimi sırasında tanıştığı Ahmet Adnan Saygun ile pentatonizm ve Türk müsikisinin temel yapısı üzerindeki görüş alışverişi yıllar boyu sürmüştür. Asya'da yaşayan Türkler'in müsiği sistemlerinin pentatonizme dayandığı, Anadolu ezgilerinin de çatısında bu sistemin bulunduğu fikri Gazimihal'in yazılarındaki temel konular arasındadır. Rauf Yektâ ve Ali Rifat Çağatay'la uzun süre devam eden kalem tartışmaları da yine Türk halk ezgilerinde mevcut pentatonik kalıntılar meselesinden kaynaklanır. Ayrıca Türk müsikisindeki hamlenin halk müziklerinden faydalanmadan gerçekleşmeyeceği görülmüştür. Halk müsikisi ritim ve melodilerinden ilham alan bestekârları desteklemiş, bunların halk müsikilerinden faydalanmalarının folklorla hiçbir ilgisi olmadığını, bunun sadece millî sanat ekolünün bir parçasından ibaret kalacağını söylemiştir.

Gazimihal'in folklor sevgisi çocukluktan başlamış, ancak ayağındaki sakatlık yüzünden folklorcu olmak ve Anadolu'da derlemeler yapmak gibi ideallerini gerçekleştirememiştir. Bu sağlık şartlarının olumsuzluğuna rağmen Anadolu'da yapılan üç derleme gezisine katılmıştır. Bunlardan ilki, İstanbul Konservatuarı'nın (daha sonra İstanbul Belediye Konservatuarı) düzenlediği ve 15 Ağustos-17 Eylül 1929 tarihleri arasında Trabzon,

Rize, Gümüşhane, Bayburt, Erzincan, Erzurum ve çevresinde gerçekleştirilen halk müsikisi ve oyunlarıyla ilgili araştırmadır. Gazimihal'in katıldığı ikinci derleme gezisi, Müsiki Muallim Mektebi'nin 1936 Ağustosunda düzenlediği Çorum ili halk müziği derlemesidir. Üçüncü derleme çalışması ise Ankara Devlet Konservatuarı'nın 1940 Ağustosunda yaptığı Konya derlemesidir. Ayrıca 1926-1930 yılları arasında Halk Bilgisi Derneği'nin düzenlediği derleme gezilerinden bazılarına da katılmıştır. Gazimihal, gezici araştırmacılığı fazla sürdürememesine rağmen folklor konusunda milletlerarası literatüre de vâkıf olması sayesinde folklorculara rehber olacak makaleler neşretmiştir.

Mahmut Ragıp Gazimihal, yazarlığının ilk yıllarından itibaren müsiği tarihiyle ilgilenmiştir. *Türk Musikisi Tarihi* adlı çalışmasında, o zamana kadar hiçbir yazarın ele almadığı İç Asya Türk müsikisi kaynakları ile Elâm, Eti ve Sumner müsikilerinin Türk müsikisine tesirlerine ve Anadolu halk ezgilerinin bir metot içerisinde incelenmesi gereğine işaret etmiştir. Gazimihal'in son dönem yazıları (1950-1961) organoloji (çalgı bilimi) ve etimoloji üzerinedir. Türk müsikisi âletlerinin tarihi, isimlerinin etimolojisi ve teknik açılarından incelenmesi konularına yazıları ile katkıda bulunmuştur. Müsiki terimleri hakkında yazdığı makaleler Türk müzikolojisinin temel kaynakları arasında yer almaktadır.

Gazimihal, gerek yurt içinde gerekse yurt dışında faaliyet gösteren bazı müzik ve folklor kuruluşlarının üyeliklerinde de bulunmuştur. Bunların başlıcaları Société française musicologie (Fransa), International Folk Music Council (İngiltere) ve Halk Bilgisi Derneği'dir. 1921 yılından beri müsiği yazıları yazan Gazimihal bu konudaki bilgisini Avrupa'ya da kabul ettirmiş, yurt dışında yayımlanan çeşitli dergilere yazdığı makalelerle milletlerarası bir şöhret kazanmıştır. Bu makaleleri *Revue de musicologie* (Paris), *Le Monde musical* (Paris), *Revue inter de musique* (Brüksel) adlı dergilerde yayımlanmıştır. Türkiye'deki makaleleri ise başlıca şu dergi ve gazetelerde çıkmıştır: *Millî Mecmua*, *Dârülelhan Mecmuası*, *Varlık*, *Türk Folkloru Araştırmaları*, *Ülkü*, *Folklor Postası*, *Türk Yurdu*, *Halk Bilgisi Mecmuası*, *Damla*, *Müzik Görüşleri*, *Yücel*, *Ulu-dağ*, *Konya*, *Çorumlu* dergileri; *Akşam*, *Vakit*, *Bartın*, *Hâkimiyet-i Milliye* ga-

zeteleri. Kendisi de 1934'te Ankara'da *Müzik ve Sanat Hareketleri* adıyla bir dergi yayımlamaya başlamış, ancak bu dergi bir yıl kadar çıkabilmiştir.

Eserleri. 1. *Anadolu Türküleri ve Müsiki İstikbâlimiz* (İstanbul 1928). 2. *Şarkî Anadolu Türkü ve Oyunları* (İstanbul 1929). 3. *Türk Musikisi Tarihi* (Ankara 1932, "Türk Tarihinin Ana Hatları" eserinin müsveddeleri içinde, seri: I, No. 26). 4. *Umumi Musiki Tarihi* (İstanbul 1934). 5. *Armoni Dersleri* (İstanbul 1934). 6. *Türk Halk Müziklerinin Kökeni Meselesi* (İstanbul 1936, "Türk Tarihinin Ana Hatları" eserinin müsveddeleri içinde, seri: III, No: 8). 7. *Türk Halk Musikilerinin Tonal Hususiyetleri Meselesi* (İstanbul 1936). 8. *Balkanlarda Musiki İlerleyişi* (İstanbul 1937). Her birine "kitap" adı verilen beş bölümden meydana gelen eserde Yunanistan, Bulgaristan, Yugoslavya ve Romanya'daki müsiği çalışmaları karşılaştırmalı olarak incelenmiş, son bölümde de Türk müsikisinin Balkanlar'daki tesiri anlatılmıştır. Her bölümde ele alınan devletin tarihi içerisindeki müsiği faaliyetleri, öğretimi, ünlü kompozitörleri, konservatuarları ve operaları gibi konular oldukça ayrıntılı biçimde işlenmiştir. 9. *Türkiye-Avrupa Musiki Münasebetleri* (İstanbul 1939). 10. *Ankara Bölgesi Musiki Folkloru* (Hulusi Karsel ile beraber, İstanbul 1939). 11. *Musiki Tarihi* (Alice Gabeaud'dan tercüme, İstanbul 1940). 12. *Bursa'da Musiki* (Bursa 1943). Osmanlı döneminde Bursa'daki müsiği faaliyetlerine ve önemli müsiğinasalarına temas edildikten sonra Tanzimat ve Cumhuriyet dönemlerindeki müsiği faaliyetleri (okullarda ve halkevinde müsiği öğretimiyle çeşitli bando ve orkestra çalışmaları) incelenmiştir. 13. *Johann Sebastian Bach* (Albertine Morin Labrevque'ten tercüme, Ankara-İstanbul 1946). 14. *Konya'da Musiki* (Ankara 1947). Bu eserde Konya ve çevresinde müsiğiye dair bilgiler verilmiş, bu alanda ünlü olan kişiler ele alınmış, ardından Cumhuriyet sonrası halkevinde ve okullardaki müsiği faaliyetleri anlatılmıştır. 15. *Schumman* (Albertine Morin Labrevque'ten tercüme, İstanbul 1948). 16. *Necdet Remzi Atak* (Ankara 1948). 17. *Türk Askeri Muzikaları Tarihi* (İstanbul 1955). Eserde Avrupa'da ve Osmanlılar'daki askerî müzik faaliyetleriyle daha geniş biçimde aynı alandaki Cumhuriyet dönemi çalışmaları ele alınmıştır. Osmanlılar'da mehterle Tanzimat ve Cumhuriyet dönemlerinde kurulan ban-

do teşkilatları ve ünlü yöneticileriyle birlikte kurumları geniş biçimde incelenmiş, Avrupa askerî bandoları hakkında tarihî bilgiler verilmiştir. 18. 55 *Opera* (İstanbul 1957). 19. *Yüzyıllar Boyunca Mehterhane ve Türk Müzik Kalkınışı* (İstanbul 1957). 20. *Asya ve Anadolu Kaynaklarında İkliğ* (Ankara 1958). 21. *Musiki Sözlüğü* (İstanbul 1961). 22. *Türk Vurmalı Çalgıları* (Türk Depki Çalgıları) (Ankara 1975). Davul ve diğer vurmalı çalgıları Türk tarihi çerçevesinde bütün ayrıntıları ile inceleyen eser, Türkiye'de bu konuda ilk deneme olması bakımından ayrıca önem taşımaktadır. 23. *Türk Nefesli Çalgıları* (Türk Ötkü Çalgıları) (Ankara 1975). Eserde Türk halk müziksinde kullanılan nefesli çalgılar üzerinde durulmuş, bu enstrümanların adlarının ve tiplerinin tarihiyle türlerin yayılışı konuları geniş biçimde ele alınmıştır. 24. *Ülkelerde Kopuz ve Tezeneli Sazlarımız* (Ankara 1975). 25. *Türk Halk Oyunları Kataloğu* (I, Ankara 1991). Gazimihal'in on beş defterden oluşan ve ölümünden sonra Halk Kültürünü Araştırma Dairesi Arşivi'ne geçen bu eserinin üç cilt halinde yayımlanması planlanmıştır. Eserde halk oyunları alfabetik sıra ile incelenmekte ve ilk beş defterden meydana gelen I. cilt "D" harfinin sonuna kadar devam etmektedir. Cildin sonunda bazı notalara da yer verilmiştir.

Gazimihal'in ayrıca basıma hazır *İzmir'de Müsiki, Bale Tarihi ve Franz Liszt'in İstanbul Konserleri* adlı eserleri bulunmaktadır. Kendi ifadesine göre 3000 civarında makale yazmıştır.

BİBLİYOGRAFYA:

Melahat-Gültekin Oransay, *Küç Yazarlarımız*, Ankara 1969, s. 77-78; Cem Behar, *Klasik Türk Musikisi Üzerine Denemeler*, İstanbul 1987, s. 98-104; "Mahmut Ragıp Bey", *Millî Mecma*, sy. 116, İstanbul 1 Teşrin 1929, s. 28-30; "Mahmut Ragıp Gazimihal", *TFA*, sy. 100 (1957), s. 1592-1595; "Bir Kayıp", *İş ve Düşünce Dergisi*, sy. 239, İstanbul 1962, s. 36-37; Fikri Çiçekoğlu, "Gazimihal, Hayatı, Çalışmaları", *TFA*, sy. 153 (1962), s. 2691-2693; a.m.f., "Mahmut R. Gazimihal'in Biyografyaları", a.e., sy. 173 (1963), s. 3259-3261; Semavi Eyice, "Türk Tarihinin Ana Hatları", *TTK Belleten*, XXXII/128 (1968), s. 524, 526; Bülent Alaner, "Ölümünün 25. Yıldönümünde Mahmut Ragıp Gazimihal", *Anadolu Folkloru*, sy. 3, Ankara 1985, s. 15-20; Melih Duygulu, "Mahmut Râgıp Gazimihal ve Türk Müziği", *Orkestra*, sy. 247, İstanbul 1994, s. 46-51; M. Tayyib Gök-bilgin, "Mihaloğulları", *İA*, VIII, 285; Vural Sözer, *Müzik ve Müzisyenler Ansiklopedisi*, İstanbul 1986, s. 269.

MELİH DUYGULU

GAZİYYE bint CÂBİR

(bk. ÜMMÜ ŞERİK).

GAZNE

(غزنة)

Afganistan'da tarihi bir şehir.

Kâbil'in 145 km. güneybatısında yer alır; aynı adı taşıyan eyaletin merkezidir. Bir yayla manzarası arzeden Gazne şehrinin denizden yüksekliği 2225 metredir.

İslâm öncesi tarihi karanlık olan Gazne, arkeolojik kazılardan anlaşıldığına göre milâttan önce kurulmuştur. Gazne'nin de içinde bulunduğu bölge Zâbüller'in yurdu olup Zâbülistan adıyla bilinmekteydi. Kale ve şehir aynı ismi taşıyan akarsu kenarındadır. Asıl adı Genzek olan şehir İslâm kaynaklarında Gazne ve Gaznîn şeklinde kaydedilmiştir. *Ahşenü't-tekâsîm* (s. 296) ve *Hudûdü'l-âlem*'de (s. 30) Gaznîn biçiminde geçer. Yâkût el-Hamevî de halkın bu şehre Gazne dediğini, ancak ulemâ nezdinde Gaznîn olarak bilindiğini ve doğrusunun da bu olduğunu söyler (*Mu'cemü'l-büldân*, IV, 227). Gazne'nin İran menşeli bir isim olması muhtemeldir.

Önceleri İran'daki çeşitli imparatorlukların toprakları içinde görünen Gazne Baktria Krallığı'nın hâkimiyeti altına girmiştir. Hsiung-nular tarafından batıya göçe zorlanan Yüe-çiler ve onlardan önce de Sakalar Hindistan'ı istilâ ederken Gazne'yi ele geçirmişlerdi. Yüe-çiler'in Afganistan'da teşkil ettiği dört yabguluktan biri Gazne'yi içine almaktaydı. Kuşanlar'ın mirasçısı Akhunlar da (Eftalitler) Gazne'yi iki yüzyıl kadar idareleri altında bulundurdular. Sâsânî-Göktürk iş birliği sonunda Akhun Devleti yıkılınca Gazne mahallî siyasî teşekküllerce idare edildi. VIII. yüzyıl başında Gazne'yi ziyaret eden Huei-ch'ao burada birçok ibadethânenin bulunduğunu, şehrin Sha-Tarkan adlı bir Türk tarafından yönetildiğini söyler. IX. yüzyılda ise Saffârî nüfuzu Gazne kapılarına kadar yayıldı. İslâm coğrafyacılarının ifadesine göre Türk kabileleri Akhunlar'ın yıkılışından sonra da Kâbil, Gazne ve Kandehar çizgisinde hayatlarını devam ettirmişlerdi; bunların başında Halaçlar (Kalaç) geliyordu. Bazı müellifler, Horasanlılar'ın Gazne gibi tabiat şartlarının çok zor olduğu yörede yerleşmelerini garip karşılamışlardır.

Şehrin X. yüzyılda Sâmânîler'in hâkimiyetinde bulunduğu anlaşılmaktadır. Sâmânîler'in hizmetinde bir Türk kumandanı olan Alp Tegin 13 Zilhicce 351'de (12 Ocak 963) Gazne'yi ele geçirdi. Alp Tegin, gelişen siyasî olaylar sonunda Sâmânî ve putperest Hindûlar'la mücadeleye mecbur kaldı. Gazneliler'in kurucusu Alp Tegin'in yerine geçen oğlu Ebû İshak İbrâhim zamanında (963-966) Levik hânedanından Ebû Ali Gazne'yi işgal etti. Buhara'ya kaçan Ebû İshak İbrâhim, Sâmânîler'in yardımıyla kurduğu büyük bir ordu ile geri döndü ve Ebû Ali'yi mağlûp ederek Gazne'ye girdi (27 Şevval 354/26 Ekim 965). Bilge Tegin ve Pîr Tegin'

Gazne'deki kazılarda bulunan X. yüzyıla ait hayvan figürlü seramikler (Metropolitan Museum - New York)